

Володимир МИКИТЮК,
доцент
Львівського національного
університету
ім. Івана Франка

ГАЛИЦЬКИЙ БАНДУРИСТ

Постать Маркіяна Семеновича¹ Шашкевича є знаковою для розвитку національної літератури в першій половині XIX ст., у фазі становлення нової української літератури на наших етнічних землях, що входили до складу Австро-Угорської монархії. Вестимемо мову про великого романтика, будителя, літературотворця і мовотворця, про пастора і пастиря... Але передусім – про поета. Українську літературу XIX ст. дефінітивно окреслити досить важко, однак вона виникла не на голому місці й в основних рисах свого розвитку відповідала загальноєвропейським канонам попри специфічні, зумовлені колоніальним становищем, ознаки. Досі маємо в компендіумах історії літератури та університетських навчальних курсах анахронічну періодизацію за часом, а не за стилями: «література кінця століття», «література першої чи другої половини», «література певних десятиліть». Отож розвій національної літератури в час, коли писав М.Шашкевич, визначав симбіоз і суголосся кількох мистецьких стилів, а саме класицизму, сентименталізму і романтизму. Відтак можемо сформулювати проблему точніше: українська література між просвітництвом і позитивізмом та місце в ній М.Шашкевича. З огляду на визначне становище, оригінальність, виняткову продуктивність та час тривання основне місце у цій добі посів український романтизм, що й відображено в дослідницькій літературознавчій традиції. Ситуація України, що була територіально розірваною між сусідами, вплинула на особливості національної літератури того часу. Звідси – «запізнілий старт», де-що хаотичні пошуки свого місця, своєї ніші в колі європейських народів, власної національної ідентичності. У цій умовній схемі мусимо згадати і бурлеск, що виконав піонерську роль у становленні нової літератури на материковій Україні та спричинив у подальшому таке прикре явище як «котляревщина», зумовлене неабияким талантом його творця та специфікою колонізованої культури. У Галичині бур-

леск так виразно не виявлявся, але тут мало місце інше сумнозвісне явище – питання літературної мови, «азбучні війни», що навіть у часи після «Руської Трійці» вилились у макабричне «язичіє». Тому є сенс говорити і про «псевдокласицизм», розглядаючи різноманітні вторинні наслідування і переробки початку століття, і про сентименталізм як явище преромантизму, адже так мало ознак естетичної окремішності цієї течії реалізовано в нечисленних текстах того часу. Повною мірою стосуються ці проблеми і творчості М.Шашкевича, бо ж представляв він націю поневолену і поділену, позбавлену власної держави, тому світоглядна і філософсько-моральна проблематика посідала у його творчості визначальне місце й аж ніяк не зводиться до питання «чистоти жанру».

Місією українського романтизму, основним викликом для його апологетів було питання про можливість існування нації без власної держави. Збереження народу через мову і літературу, черпання у ній вказівок і навіть пророцтв про майбутнє України – ось завдання, що стояло перед нашими романтиками, яке в Галичині сповнив М.Шашкевич. Роль слова у візії українських романтиків була більша, ніж просто художня. Особливо слова поетичного, адже поет набував ознак месії, модератора між вищими силами і народом, ставав пророком, поезія – своєрідною конституцією бездержавної нації. Поет для спільноти у добу Романтизму – культова постать, яка живе інтенсивнішим, ніж загал, духовним життям. Поет інтуїтивно пізнає сенси, що їх неможливо зрозуміти раціоналістично, володіє профетичним даром бачення майбутнього; магію його духовного провідництва використовують для різноманітних політичних і морально-виховних цілей. З часом відбувалася сакралізація і водночас «спрощення» поетів-пророків, які стають символами національного відродження. Формується своєрідний «культ» поета-месії, що й відбувалося з постаттю М.Шашкевича у 60–80-х рр. у Галичині, коли новопосталі українські національно-культурні організації («Просвіта», Наукове товариство ім. Шевченка та ін.) усіяло пропагували вже не так творчість, як образ-символ місцевого романтика, будителя, який уособлював романтичну єдність приватного життя особистості й національної спільноти.

Звісно, можна і треба у випадку М.Шашкевича говорити про специфіку українського романтизму, що виконував функції, не зовсім властиві західноєвропейській романтичній літературі: оспівування єдності окремої особистості й нації як відповідь культури на загрозу втрати української ідентичності. Для «чистої» романтичної філософії та естетики більш характерним є особистісна екзистенція, непогамовний індивідуалізм, сміливе розв'язання морально-етичних

¹ На мою думку, по батькові Шашкевича варто називати Си-меонович, а не Семенович, бо ж був він сином священика. Хоча в галицькій українській традиції не використовували цю форму, але важко уявити, щоб парафіяни називали свого пастиря «отцем Семеном». Матір Маркіяна мала ім'я Єлисавета (теж дочка священика Романа Авдиківського), Маркіян був найстаршим сином. Окрім нього, було ще чотири сини (Микола, Антон, Осип, Захар) та дві дочки (Марія і Юлія). Перший системний життєпис Маркіяна Шашкевича, а також літературознавчий супровід міститься у книзі визначного історика української літератури та педагога Оме-ляна Огоновського (О г о н о в с ь к и й О. Історія літератури руської. – Львів, 1889. – Ч. 2. – Від. 2. – С. 354–393), яку використовували і використовують більшість шашкевичезнавців-наступників, часто (особливо у радянське лихоліття) не покликаючись. Про шашкевичезнавця Огоновського ще йтиметься далі.

дилем, однак у нашому випадку таке підпорядкування волі одиниці колективу було зумовлене потребою перетворити слово на засіб здобуття духовної суверенності. Україна, позбавлена реальної держави, утверджувалася в царині духу – в літературі. Лише це давало шанси колонізованому, пошматованому географічно «населенню» стати нацією. Особливої ваги набуває мова як засіб ствердження самобутності й національної єдності народу. Відтак українська мова стає об'єктом дослідження і популяризації, опрацювання граматики, орфографії, лексикографії. В умовах «...мовної, а отже національної непевності» [6; 16], виявилася «...політична креативність мови, її здатність творити самостійну державу та водночас страх імперських чиновників перед її духовною силою» [6; 19], – категорично й точно пише сучасний мовознавець І.Фаріон в оригінальній монографії про мовотворчу роль М.Шашкевича², по-справжньому тенденційно (у доброму значенні цього слова) відтворивши історико-політичне та ідейно-філософське тло доби.

Формуванню національної ідентичності сприяла спільна для більшості молодих європейських народів зацікавленість традицією, історією, фольклором та етнографією. У добу Романтизму (і це теж загальноєвропейська традиція) наукові засади дослідження етнографії поєднуються із захопленням (часто гіпертрофованим!) фольклором, сільським життям; романтики влаштовують піші краєзнавчі подорожі, гуртуються та збирають народознавчі матеріали, а пізніше оформляють та публікують у новопостах товариствах і виданнях.

Усе ж визначальною (чи однією з головних) рисою романтичного письменства був історизм, ще точніше – художній історизм, тобто звернення в літературі до історичних ситуацій з метою змалювати людину через призму сучасних авторів філософських поглядів, а її діяльність – у контексті історичних подій. Першими крок до минулого здійснили романтики, які прагнули віднайти та оживити невідому чи, як вони вважали, сфальсифіковану дійсність, заперечували раціоналістичну історіографію Просвітництва. Шукаючи «історичну правду», романтики прагнули заново відкрити (чи створити!) людську особистість на протигагу космополітизму Просвітництва, побачити світ так, як його сприймала конкретна людина, що належить до певного народу і живе в окресленій епосі. Німецький письменник і філософ Й.-Г.Гердер, один із головних теоретиків романтизму, сформулював чи не основний романтичний принцип, який полягає в тому, що кожна людина, кожна особистість є національною, історичною та індивідуальною. У пошуках «правди історії» відбувалася міфологізація життя минулих епох, в основному – Середньовіччя. Історизм постав у добу Романтизму і мав великий вплив на подальший розвиток

літератури, зокрема й реалістичної. Стосовно ж творчості М.Шашкевича, то бачимо класичний приклад того типу історизму, що його узвичаєно в літературознавстві називати «французьким», для якого «...характерні авторська модернізація історії, яскравіше вираження авторських поглядів і почуттів, суб'єктивного осмислення історії, зіставлення або, частіше, протиставлення минулого й сучасного, звернення до символічного малюнка, фольклорної патетики й умовності» [1; 147]. Полемізуючи із Г.Грабовичем про особливості Шевченкового історизму, дослідник українського і європейського романтизму Є.Нахлік пише також і про галицького романтика: «По-перше, дівість (оживлення, сакралізація минулого і протиставлення його профанній сучасності задля її зміни) – це характерна риса одного з різновидів романтичного історизму (В.Гюго, А. де Віньї); по-друге, нею позначено вже літературний зачин галицького романтика М.Шашкевича (в 1833–1843 рр.) і загалом творчість “Руської Трійці”, яку репрезентували, крім нього, І.Вагилевич і Я.Головацький, а також доробок їхніх наступників – М.Устияновича й А.Могилицького» [1; 158]. І справді, інший, так званий англійський підхід до відтворення історії, «вальтер-скоттівський антикваризм», коли письменник прагнув відтворити конкретно-історичну картину доби, коли минуле виступало в генетичному зв'язку з сучасністю, менш властивий для художнього історизму М.Шашкевича.

Цікавий ще один аспект феномену галицького романтика. Звернімось іще раз до тексту відомого дослідника: «Поштовхом до національно-культурного відродження у Східній Галичині стало польське повстання 1830–1831 рр., певною мірою натхнене ідеями декабризму. Як підкреслював І.Франко, “сей початок свідомого патріотизму польського був разом... початком свідомого патріотизму руського, початком відродження руської народності зразу в літературі, а з часом і в політиці”» [2; 360, 361]. Слова І.Франка походять із розвідки «Русько-український театр (історичні обриси)», що була написана 1894 р. У ній автор рельєфно відтворив загальну картину національного і культурного життя українців Східної Галичини і не тільки через призму вивчення історії українського театру. І.Франко багато писав про М.Шашкевича і його добу, його аналітичні оцінки точні, їх часто використовують сучасні дослідники. Чи не найвідоміша стаття «М.Шашкевич і галицько-руська література», в якій класик майже афористично писав, полемізуючи з іншим відомим шашкевичезнавцем В.Коповським: «Новим був дух Шашкевичевої поезії – свіжий та оригінальний; новим був той її індивідуальний, суб'єктивний (розрядка Франкова. – В.М.) характер, що дає нам можливість із-за кожного твору, із-за кожного стиха бачити особистість поета, його симпатичну вдачу і щире серце. В Шашкевичевих віршах у нас перший раз повіяло духом поезії XIX віку; давня “мова богів”, як колись називано поезію, тут сталася скристалізованою, очищеною мовою серця, зверненою безпосередньо до сердець усіх інших людей» [8; 250].

² У чи не останньому на сьогодні системному дослідженні про мовну самоідентифікацію українців у XIX столітті І.Фаріон зосередила свою увагу на мовному новаторстві Маркіяна Шашкевича у релігійній і літературній царині, адаптувала та прокоментувала духовні тексти українського романтика. Особливо цікавими є сторінки розвідки, присвячені Шашкевичеві-промовцю та проповідникові.

Тема «Франко і Шашкевич» варта окремої розмови. Врешті, про це чимало написано. Із Є.Нахліком важко погодитися лише в тому, що польське Листопадове повстання «було натхнене ідеями декабризму». Та й сам дослідник сумнівається в цьому, бо вживає застереження «певною мірою». Виступ декабристів був усе-таки клановим, придворним, спрямованим на лібералізацію існуючої монархії, і не мав національно-визвольного спрямування, антиколоніального забарвлення.

Назагал варто визнати, що українське культурне відродження в Галичині відбувалося паралельно і типологічно нагадувало польський визвольний рух, осердя якого у 30–40-х рр. XIX ст. (у польській історіографії так званий період між повстаннями) перемістилося у Краків і Львів. Ідеться про штучно утворену віденським конгресом після Листопадового польського повстання 1830–1831 рр. Краківську Республіку під спільною «опікою» Австрії, Росії і Пруссії. Група польських офіцерів у листопаді 1830 р. отримала підтримку Варшави, польсько-російська війна тривала майже рік, а закінчилася вона так званою Великою еміграцією до Німеччини і Франції. На два десятиліття Париж став центром польського інтелектуального життя, центром руху опору, але чимало учасників Листопадового повстання обрали не еміграцію, а життя (часто конспіративне) на теренах Галичини, найчастіше – у Львові та Кракові. Безпосередньо це стосувалося й українського національного руху, адже протистояння Польщі з Росією надихало й українців до боротьби за власну незалежність. Польські еліти, ідеологічно обґрунтовуючи боротьбу за незалежність, витворили дуже привабливий міф «старої Польщі», іделізували «золоту волю» часів Речі Посполитої на противагу автократичним монархіям-агресорам, жертвою яких і стала демократична, «спільна для трьох народів» держава-конфедерація з її месіанською роллю «невинної жертви», що потерпає через свою гуманність і людяність. «Ненавість до головної загарбницької сили, Росії, схилила поляків до інтерпретування конфлікту між обома краями як війни між силами світла (демократії), з одного боку, і силами тьми (тиранії) – з другого. Росія не була «європейською», була «азійською», поміченою назавжди плямою татарського ярма. Задля справедливості маємо зауважити, що такі погляди не були властиві тільки полякам, так як головний революціонер Карл Маркс уважав слов'ян народженими бути невільниками за винятком двох народів, що люблять свободу: поляків і сербів» [11; 236, 237], – писав відомий поет і літературознавець Чеслав Мілош. Залишімо на совісті К.Маркса судження про «любов до рабства» більшості слов'янських народів, але українці в умовах багатоголової експансії могутніх сусідів (зокрема й далеко не завжди «демократичної» Польщі) довели і стверджують далі своє прагнення бути вільними. Однак для виникнення та поширення українського національного руху в 30-х рр. XIX ст., феномену «Руської Трійці» й зокрема самого М.Шашкевича велике значення мав легальний і конспіративний польський культурний та політичний рух окресленого періоду. Ще перед Листопадним повстанням з Відня до Львова привезли фонди фундації ім. Оссолін-

ських, що з 1828 р. почала видавати журнал, а 1832 р. заснувала власну друкарню. Ця скарбниця стародруків та манускриптів стала основою слов'янофільського романтизму в Галичині, безпосередньо надихала багатьох українських інтелектуалів до праці над пізнанням історії, етнографії та фольклору своєї нації. Романтична Галичина творила міф Слов'янщини, у якому українці мали своє законне місце. У Львові, окрім діяльності Оссолінеуму, 1830 р. видали два томи альманаху «Галичанин» («Haliczanin»), у якому публікували свої праці молоді польські письменники й науковці із таємного «Товариства прихильників Слов'янщини», зокрема Август Бельовський та Людвік Набеляк. Відзначити треба працю Л.Набеляка «Пам'ятки давньої поезії слов'янської» («Zabytki starożytnej poezji słowiańskiej»), а також два томи альманаху «Зевоня» («Ziewonia») (1834 і 1838), що його видало польське об'єднання демократично налаштованих романтиків-слов'янофілів А.Бельовського, О. і Ю.Дунін-Борковських, Л.Семенського, С.Гоцинського, О.Фредра.

Безперечно, ці видання були відомі М.Шашкевичу та його оточенню, інспірували та спонукали до праці на ниві національного самоусвідомлення. Дуже шкода, що таких – налаштованих на співпрацю з українцями – діячів у польських інтелектуальних елітах було мало, більшість була налаштована до «русинів» шовіністично, вважала за непотрібне зважати на законні права сусіднього народу, які ми намагалися зреалізувати в умовах набагато важчих, ніж поляки. Врешті, аморфність та неструктурованість українського суспільства у Галичині теж зумовила певною мірою той факт, що обидва народи не зуміли налагодити стосунки й спільно боротися проти окупантів. Помилковість такої політики невдовзі підтвердила історія. «Невдале повстання р. 1846, т.з. «різня галицька», коли австрійська влада повернула селянський класовий бунт проти польської шляхти, наступна ліквідація Краківської Республіки, того ж року приєднаної до Австрії, сильно пригнобила життєвість Галичини, також і культурну, зменшила привабливість демократичної орієнтації серед тамтешнього інтелектуального авангарду. Зараз же, після чергової поразки, яку принесла «весна народів», у Галичині вже переважатимуть консервативні ідеї, публіцистичною репрезентацією яких у Кракові стане газета «Час» (заснована наприкінці 1848 р.)» [12; 21], – констатує дослідниця польського романтизму.

Цей аспект радше стосується історії національного та літературного руху українців початку XIX ст. Врешті, чи не найбільш системно і синтетично висвітлена ця доба у цитованому, справді академічному розділі з «Історії української літератури XIX століття» [2; 355–393] Є.Нахліка, а також у розділах його авторства в багатьох попередніх корпусах історії літератури, де досліджено письменство Західної України³. Не претендуючи на охоплення величезного

³ Колективний академічний університетський підручник має свої закони жанру. Щодо окресленого періоду, то дискусійною є сама періодизація за географічним та хронологічним принципом, уживання термінів «Західна Україна», «прогресивне літературне угруповання «Руська Трійця»». Це, радше, сила своєрідної «інерції».

масиву шашкевичезнавства, суб'єктивно промаркую для сучасного поціновувача творчості Шашкевича дві розвідки, що зараз створюють своєрідні полюси з історії цього питання. На мою думку, це допоможе і педагогам, і загалом філологам зорієнтуватися в «огромі» наукових праць.

Передусім ідеться про розділ, присвячений життю і творчості М.Шашкевича в «Історії літератури руської» О.Огоновського, де у другому розділі другої частини, присвяченій ліричній поезії, подано чимало інформації, що засновується на першоджерелах. За висловом професора І.Денисюка, всі наступники О.Огоновського, досліджуючи історію української літератури, так чи так використовували його «Історію літератури руської», часто нещадно критикуючи її, а подекуди і замовчуючи його доробок, забуваючи на нього покликатися. Науковець О.Огоновський працював над дослідженням спадщини М.Шашкевича ще з кінця 60-х рр. XIX ст. Це була далеко не перша розвідка на цю тему. Для нас не менш цікавою є джерельна база, що її використав дослідник. Спершу була публікація на сторінках «Зорі» (Маркіян Шашкевич. Його життя й літературна діяльність. – Львів, 1887. – Ч. 21–22. – С. 341–351), згодом ця розвідка стала основою присвяченого творчості письменника розділу в «Історії літератури руської». Основними працями, що їх використав історик української літератури, були: «Пам'ять Маркіяну Р. Шашкевичу» Я.Головацького з відомого «Вінка русинам на обжинки» (1846), стаття Богдана Дідицького «Вспоминка о Маркіяні Шашкевичу» з альбому «Зоря галицка» (1860), промова І.Верхратського на відзначенні 30-х роковин смерті поета, опублікована у «Правді» (1873), стаття М.Устияновича у «Родимому листку» «Возрожденіе галицкой Руси и Маркіян Шашкевич» (Чернівці, 1880), спогади Я.Головацького про Шашкевича та Вагилевича, опубліковані в «Літературному сборнику» галицько-руської Матиці, що їх випустив 1885 р. Б.Дідицький, розвідка Володимира Коцовського «Житє и значенє Маркіяна Шашкевича и в додатку матеріали і замітки до генези руско-народного одродження в Галичині» (Львів, 1886)⁴. Ну і, звісно, власні публікації О.Огоновського, що передували його історії літератури.

Постать М.Шашкевича відкриває підрозділ «Поезія лірична», яка, на думку О.Огоновського, є найхарактернішим жанром української поезії, що зумовлено національним характером і світоглядом. Оригінальна позиція історика літератури докладно розкрита в загальних оглядах про розвиток освіти, становище греко-католицької церкви, інші культурні інституції, спостерігаємо його помірковане австрофільство, мотивоване потребою хоч би мовчазної підтримки монархії у боротьбі з сильною польською експансією; надзвичайно потужним є мотив національної самокритики і, що особливо дивує, священик часто нещадний до своєї церкви, а точніше – до церковної бюрократії, апатичного духовенства.

⁴ Це розвідка В.Коцовського, що спричинила цитовану вище статтю-рецензію І.Франка «М.Шашкевич і галицько-руська література». Див.: Франко І. Збір. тв.: у 50 т. / І.Франко. – К., 1981. – Т. 29. – С. 249–257.

Життєпис Шашкевича в інтерпретації О.Огоновського й нині лишається пізнавальним та особистісно-акцентованим порівняно з часто шаблонними й абстрактними розділами у численних шкільних, а то й університетських підручниках. У біографічному нарисі зафіксовано чимало маловідомих нині подій, зокрема О.Огоновський наголошує на тому, що ще перед проповідями українською мовою семінаристів у львівських церквах М.Шашкевич виступив рідною мовою на внутрішньому зібранні в музеї семінарії⁵. Чи не найвищої оцінки дослідника заслужила ода на річницю уродин цісаря Франца І, яка стала першим друкованим твором М.Шашкевича, що його радянське літературознавство замовчувало. Історик літератури так оцінив цей панегірик: «Тут бо вмів він спостерігати естетичну міру в величній похвалі монарха і з'явив змагання віщого духа до найвищого роду поезії ліричної. Світогляд Маркіяна був тоді по-найбільше ясний, тому що не зазнав ще того заколоту в життю, який зворушив його душу, коли видав “Русалку Дністрову”». Також не знемагав він ще тілом і не журився із-за бідності і всіляких невігод» [3; 379]. Доктор Огоновський відзначив системність і різносторонність діяльності М.Шашкевича, зокрема той факт, що романтик писав й історичні розвідки, укладав етимологічний словник, боровся проти латинізації питомого українського алфавіту. Висновок про роль і місце будителя в українській історії чіткий та по-доброму пафосний: «П'ятдесят літ минуло од того часу, як Маркіян Шашкевич живим словом “Русалки Дністрової” подолав мертвоту давнього літературного напрямку і став творцем нової доби словесного життя в Галичині» [3; 392, 393].

Іншим джерелом шашкевичезнавчої інформації для сучасного дослідника і поціновувача творчості стане системна розвідка Назара Федорака «Маркіян Шашкевич і його літературна творчість сьогодні». У статті розглянуто та проаналізовано стан вивчення і рецепції спадщини Шашкевича нині, відзначено доробок найвизначніших шашкевичезнавців XX ст. (зокрема М.Возняка, М.Шалати, Р.Кирчіва та ін.), зроблено огляд публікацій літературної творчості письменника впродовж століть. Н.Федорак наголошує на генетичному зв'язку провідних українських романтиків: «...Свої ідейні й естетичні пошуки на українській національній ниві М.Шашкевич провадив іще до появи друком Шевченкових поезій, однак працювали два провідні українські романтики, котрі тонко відчували дух свого часу, в унісон» [7; 15], і приходять до висновку про наявність у діяльності М.Шашкевича таких основних «спрямувань»: фольклорно-етнографічного, лінгвістичного та духовно-релігійного [див.: 7; 16]. При цьому дослідник вважає, що гомілетика галицького романтика ще не досліджена⁶, та влучно формулює дві основні, на його думку, малодосліджені проблеми із загального контексту шашкеви-

⁵ Про це докладно пише І.Фаріон у цитованій монографії. Див.: Отець Маркіян Шашкевич – український мовотворець: Лінгвістичний феномен на тлі світового романтизму. – С. 40–42.

⁶ Очевидно, Н.Федораківі не відома цитована вище праця І.Фаріон, що має виразний богословсько-лінгвістичний акцент.

чезнавства. Одна з них – це свідомий український вибір письменника («У роки юності і молодості М.Шашкевич, без сумніву, стояв перед українсько-польським вибором: мовної, відтак літературної, частково – конфесійної, а загалом національної самоідентифікації» [7; 16]); інша – зв'язок його творчості з традицією давньої української літератури.

Без сумніву, що до 200-річчя від дня народження буде активізовано дослідження спадщини визначного українського романтика та написано і суто ювілейні оглядові компілятивні статті, і глибокі аналітичні розвідки та синтетичні узагальнення його доробку. Вагомим словом у сучасному шашкевичезнавстві стануть матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Маркіян Шашкевич та епоха Івана Франка» (До 350-річчя Львівського університету та 200-річчя від дня народження Маркіяна Шашкевича), що її провела 16–17 травня 2011 р. в Національному університеті «Острозька академія» Міжнародна асоціація франкознавців і «Шашкевичівська комісія у Львові» за сприяння Львівського національного університету ім. Івана Франка, Інституту українознавства ім. І.Крип'якевича НАН України, Львівського обласного відділення Товариства «Україна – Світ» і Острозької академії. Понад двадцять доповідей істотно розширяють горизонти вивчення та освоєння на сучасному рівні спадщини великого романтика.

На завершення хотів би наголосити ще на одній проблемі рецепції літературної творчості М.Шашкевича. Класика посідає вагоме місце у мистецькому пантеоні нації, усталюється через науку і школу. Власне у випадку галицького романтика йдеться також про несприйняття його текстів. Понад півстоліття тому видатний історик української літератури Дмитро Чижевський писав: «Поезія Шашкевича, до якого дійшли в останні роки його короткого життя і твори Квітки, Метлинського, ба й Шевченка, не могла зробитися популярною на Великій Україні через те, що галицька поезія спиралася на місцеву мову. На відміну від харків'ян, письменників з новоколонізованої території з її на великому просторі майже єдиною мовою, галичани користувалися західноукраїнською мовою з її різноманітними діалектами. Лише тепер, з розвитком уживання діалектів у модерній поезії, поезія Шашкевича

(і інших представників романтики) могла б знайти розуміння на Великій Україні... Діалектно забарвлена поезія, яка для розвиненої літератури є принадна, була для ще “неповної” української літератури тих часів зайвою розкішшо» [10; 388, 389]. Очевидно, наша література давним-давно стала «повною», відбулася певна уніфікація загальноукраїнської літературної мови, і для авторів сучасного шкільного підручника не є проблемою укласти невеликий тлумачний словничок діалектних слів і словоформ, наявних у творчості М.Шашкевича. Спадщина великого романтика має посідати належне місце і в історії українського романтизму, і в національній історії загалом. М.Шашкевич разом з іншими романтиками сформував для українців новий стиль життя, переформатував кодекс філософсько-естетичних, суспільних і політичних понять. Політичне значення діяльності письменника, попри, здавалося б, зужитість теми, важко переоцінити. Він створив новий образ героя-українця, нову модель поведінки, його школа романтизму стала школою політичного життя української нації, а творчість програмно пов'язала «життя» із «літературою», тобто поєднала почуття і переживання як окремої особистості, так і народу в цілому. Вона була призначена вже не для окремого класу чи верстви, не для «обраних», а для всього суспільства, всієї нації. Доленосною для майбутньої держави України стало кредо романтизму, кредо поета М.Шашкевича про сутність нації, що визначається не емпіричним сьогочасним буттям, а глибоко прихованим, але вічним внутрішнім духом, тож утрата державності й свободи не ототожнюється зі смертю народу. «Честь їм най буде і слава, а в руских дітях – найусерднійша подяка!» [5; VI] – так закінчив своє «Передслів'є» до «Русалки Дністрової» письменник, кланяючись усім сподвижникам, які брали участь у підготовці видання. В українській школі, у пам'яті всіх українців завжди буде вдячний великому романтикові, що найбільше прислужився пробудженню рідного слова в Галичині в часи лихоліття. «Відомо, думка українська і стіну перебіє... Бандуристом увійшов я у замок» [4; 96], – каже героїні його казки «Олена». Таким романтиком-бандуристом назавжди увійшов у замок нашої літератури і сам М.Шашкевич.

Л і т е р а т у р а

1. Нахлік Є. Доля – Los – Судьба: Шевченко і польські та російські романтики / Є.Нахлік. – Львів, 2003.
2. Нахлік Є. Нова література в Західній Україні / Є.Нахлік // Історія української літератури ХІХ століття: у 2 кн. – К.: Либідь, 2005. – Кн. 1.
3. Огоновський О. Історія літератури руської / О.Огоновський. – Львів, 1889. – Ч. 2. – Від. 2.
4. «Русалка Дністровая». Кн. I. Репринтне відтворення першодруку 1837 р. – Львів, 2007.
5. «Русалка Дністровая». Кн. II. Науково-критичне видання. – Львів, 2007.
6. Фаріон І. Отець Маркіян Шашкевич – український мовотворець: Лінгвістичний феномен на тлі світового романтизму / І.Фаріон. – Львів: Свічадо, 2007.

7. Федорак Н. Маркіян Шашкевич і його літературна творчість сьогодні / Н.Федорак // Вісник НТШ. – Львів, 2011. – Чис. 45.
8. Франко І. Шашкевич і галицько-руська література / І.Франко // Франко І. Збір. тв.: у 50 т. – К., 1981. – Т. 29.
9. Франко І. Русько-український театр / І.Франко // Франко І. Збір. тв.: у 50 т. – К., 1981. – Т. 29.
10. Чижевський Д. Історія української літератури (від початків до доби реалізму) / Д.Чижевський. – Тернопіль: МПП «Презент», за участю ТОВ «Феміна», 1994.
11. Miłosz Cz. Historia literatury polskiej do roku 1939 / Cz.Miłosz. – Kraków, 1993.
12. Witkowska A. Romantyzn / A.Witkowska, R.Przybylski. – Warszawa, 1997.